

РЕВЕРС

Списание за нумизматика

Година XI, Брой 1 (16), Януари-Юни 2026 г.

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

д-р Евгени Паунов
Калоян Димов

Editorial Board

Evgeni Paunov, PhD
Kaloyan Dimov

Издателите и редакторите не носят отговорност за мнението на авторите и начина, по който са получили достъп до използваните и коментирани от тях монети.

© Авторските права над това издание в неговия цялостен вид принадлежат на главния редактор и на авторите на съответните материали. Никаква част от това издание не може да бъде дигитализирана, копирана или преснимана без изричното писмено съгласие на главния редактор.

Използваните изображения за кориците са от:

Demeter Coins, Auction 38, Lot № 5.

Numismatik Nauman, Auction 77, Lot 43.

Roma Numismatics, Auction 17, Lot 411.

ISSN: 2367-9255

Издателство Амикум

Хасково, 2026.

Printed in Haskovo, Bulgaria.

Съдържание:

Contents:

Даяна Кичукова – Първите драхми на Месамбрия Понтика (V в. пр. Хр.)	4
Dayana Kichukova – The Earliest Drachms of Mesambria Pontica (5 th Century BC).....	4
Евгени Паунов – Още една аполонийска тетрадрахма от типа АΠΟΛΛΩΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ.....	19
Evgeni Paunov – Another one Apolloniate tetradrachm of the type ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ.....	19
Валери Стойчев – Неописан вариант на медна монета на цар Йоан Срацимир	23
Valeri Stoychev – An Unrecorded Variant of a Copper Coin of Tsar Ivan Sratsimir	23
Любомир Василев – Две сребърни луиджини на Княжество Домбес (дн. Франция) от втората половина на XVII в. от района на Ловеч и Стара Загора	29
Lubomir Vassilev – Two silver luigino coins of Dombes Principality (mod. France) from Lovech and Stara Zagora of the second half of 17 th century.....	29
Калоян Димов – Законодателство: Ортовете на Сигизмунд III Ваза от монетния двор в Гданск (Ранни машинно отсечени монети, част I).....	32
Kaloyan Dimov – Legislation feature: The Orts of Sigismund III Vasa from the Gdańsk Mint (Early Mechanically Struck Coins, part I)	32

Неописан вариант на медна монета на цар Йоан Срацимир

Валери Стойчев (Велико Търново)

На автора бе предоставена възможността да анализира и публикува неописана средновековна българска монета на цар Йоан Срацимир, управлявал Видинското царство от 1356 до 1396 г. Бяха взети нейните метрични данни и се направиха фотоси, които се прилагат в настоящата статия. Монетата е открита на около 10 км източно от Видин в находка заедно с други 18 монети, от които 7 броя медни (една от тях е настоящата) на цар Йоан Срацимир от типа: царят прав / двуглав орел, а за вида на останалите 11 броя авторът няма информация.

От монетосеченето на цар Йоан Срацимир до момента са познати един тип сребърни и дванадесет типа медни монети (Дочев 2009, 223), издавани в два хронологични периода – преди и след унгарското пленничество на царя през 1365-1369 г. (Божилов 1994, 202-203). Тези медни монети, отсечени преди унгарския плен (1360-1365 г.) – тип I, вар. „А“ и вар. „Б“ се характеризират с по-голям диаметър и по-високо тегло (Дочев 2009, 233-234), а тези, отсечени след завръщането от плен (1369-1396 г.) са с по-малък диаметър и по-малко тегло - тип I - от вар. „В“ до вар. „З“ (Дочев 2009, 234-239), като има и разлики в изобразяването на царя.

Описаната тук новооткрита медна монета¹ (Обр. 1.) е леко корубеста, наподобява монетите от тип I, вариант „В“ - царят прав/двуглав орел - по класификацията на медното монетосечене на цар Йоан Срацимир (Дочев, 2009, 234) и вероятно е отсечена в периода след завръщането на видинския цар от унгарски плен във времето на повторното му царуване, т.е. след 1369 г. Теглото ѝ е 1,47 грама, а диаметърът е приблизително 15 x 17 мм.

Обр. 1. Медна монета на Йоан Срацимир

Fig. 1. Copper coin of Ioan Sratsimir

Монетата има видими следи от износване, което показва, че е била продължително време в редовното парично обращение и населението я е възприемало безпроблемно.

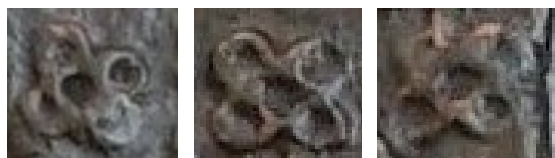
Към настоящия момент тази монета е неописана и според автора тя може да бъде определена като напълно нов вариант на I-ви тип на медното монетосечене на цар

¹ Монетата е регистрирана, съгласно всички изисквания на ЗКН

Йоан Срацимир. Този извод се основава на 3-те символа, отпечатани до царя, несрещани до момента върху други негови монети.

На лицевата (вдлъбната) страна в зрънчест кръг (поради износването на монетата не си личи отчетливо) е представен царят прав, насреща, с широка корона тип стема с пропендули, завършващи с по един много едър бисер или скъпоценен камък. Лицето е овално с раздвоена брада, която е изобразена и на всички сребърни и медни монети с неговия образ. Посоката на раздвоената брада е изместена на ляво, което говори, че и лицето на царя е леко обърнато на ляво, а не е фронтално, както е на другите негови монети. Облечен е с дивитисион и лорос, чийто край е прехвърлен през лявата му ръка. В дясната ръка държи скиптер с кръст, който поради износване на монетата не си личи ясно. От дясната страна на царя, до лакътя му, има слабо забележими (поради износеност на монетата) две букви - „СР“. От двете страни на царя са поставени три символа (Обр. 2) – един долу в дясно на царя и два в ляво на царя над лороса един над друг – символи, които до момента не са регистрирани при други негови монети. Формата им може да се определи като розета-кръст. На известните монети от този тип I тези места обикновено са заети с изобразени или шестолъчна или четирилъчна звезда, а на някои варианти на негови монети е поставен монограма цар ф (за сравнение – Обр. 3).

На обратната страна (изпъкналата) в зрънчест кръг тип „рибна кост“ е изобразен двуглав орел с широко разперени крила. Всяко от крилата има по пет снопа пера, а на опашката са шест снопа пера. Главите на орела са с отворени човки и имат тривърхи коронки (поради износване на монетата си личат много слабо).

Обр. 2. Розети върху монетата на Йоан Срацимир
Fig. 2. Rosettes on the coin of Ioan Sratsimir

Обр. 3. Медна монета на цар Йоан Срацимир – тип I, вариант „В“²
Fig. 3. Copper coin of Ioan Sratsimir – type I, var. „B“

Авторът предполага, че символите от лицевата страна на монетата изобразяват стилизиран кръст. Такава розета е изобразена още в IX век на керамични плочки в царския дворец във Велики Преслав (Прил. I-A) (Спасов 2019). Този символ розета-

² Монетата е редовно регистрирана, съгласно всички изисквания на ЗКН.

кръст, като носител на тържественост и представителност се е запазил през вековете и подобен кръст-розета се среща по украсата на представителните дрехи на средновековните ни владетели (Прил. I-B) (Тотева 2023, 254), в стенописите на църкви, по цокълна и фасадна украса на църкви, както и върху съдове сграфито-керамика от XIII-XIV век.

Същата розета е изобразена и на Четвероевангелието на цар Йоан Александър при трикратното представяне на Иисус Христос (Прил. I-C) (Божков 1988, 174), както и на Томичовия псалтир (Прил. I-D) (Попов, Генчев 1986, 75). Срещаме я и на химатиона на Ангела, изобразен в ротондата „Св. Георги Победоносец“ в град София (Станчева 2009, 123) (Прил. I-E) и във външната украса на църквата „Христос Пантократор“ в град Несебър (Прил. I-F).

Видно е, че този символ – розета-кръст, като основен и най-важен в християнската символика, е поставян на изключително забележителни места, където най-често се свързва с алузия за могъщество, власт и държавност. Той се явява като особено тържествен и представителен. Следователно може да се изкаже хипотеза, че тази монета вероятно е отсечена в чест на някое знаменателно събитие, което чрез този символ би се подчертало, би се изтъкнало по-ярко. Такова събитие, според нас, с голяма вероятност, може би е завръщането на царя от унгарски плен и начало на повторното му поемане на престола. На основата на тази хипотеза можем да предположим и по-конкретен период на отсичането ѝ, а именно в самия край на 1369 или началото на 1370 г. Чрез отсичането на монета с този символ знаменателното събитие би достигнало до значително по-голям брой хора, както в държавата, така и в страните, с които има установени търговски връзки. Имайки предвид, че в тогавашното смутно време икономическото състояние на населението е било на ниско ниво и основно парите, циркулирали сред него, са били главно от мед, отсичането на въпросния символ върху медна, а не върху сребърна монета е избрано с цел тази монета да попадне в много по-широк кръг от населението, да достигне до всеки един поданик на царството.

До момента на автора не е известен друг публикуван екземпляр от този вид монета, но е изключено да се мисли, че е отсечена в единствен екземпляр. Остава очакването за откриване на нови такива екземпляри в бъдеще.

Използвана литература:

- Божилев 1994:** И. Божилев. Фамилията Асеневци (1186-1460) генеалогия и просопография. София, 1994г.
- Божков 1988:** А. Божков. Българско изобразително изкуство. София, 1988.
- Дочев 2009:** К. Дочев. Каталог на българските средновековни монети XIII-XIV век. Велико Търново, 2009
- Попов, Генчев 1986:** А. Попов, Н. Генчев. Велико Търново – Средновековна и възрожденска култура. София, 1986.
- Спасов 2019:** С. Спасов. Преславската художествена рисувана керамика – връх в българското раннохристиянско изкуство – online сп. Българка, бр. 10.11.2019 г.
<https://www.bulgarkamagazine.com/преславската-художествена-рисувана/>
- Станчева 2009:** М. Станчева. София - от древността до нови времена. София, 2009.
- Тотева 2023:** Д. Тотева. Резултати от микроразкопки на пет гроба от некропола на църква „Св. 40 мъченици“ във Велико Търново – В: Известия на Регионален Исторически Музей – Велико Търново, XXXVIII, 127-144, Велико Търново, 2023.

An Unrecorded Variant of a Copper Coin of Tsar Ivan Sratsimir

Valeri Stoychev

(Abstract)

The author presents a previously unrecorded medieval Bulgarian coin of Tsar Ivan Sratsimir, who ruled the Vidin Tsardom from 1356 to 1396. The coin was discovered approximately 10 km east of Vidin, as part of a hoard containing 18 coins in total. Of these, seven are copper coins (including the one discussed in this article) of Tsar Ivan Sratsimir of the type "the Tsar standing / double-headed eagle". The author has no information about the remaining 11 coins in the hoard.

The copper coin is slightly concave, resembling coins of Type I, Variant "B" – "the Tsar standing / double-headed eagle" – according to the classification of Ivan Sratsimir's copper coinage. The coin weighs 1.47 grams and has an approximate diameter of 15 x 17 mm.

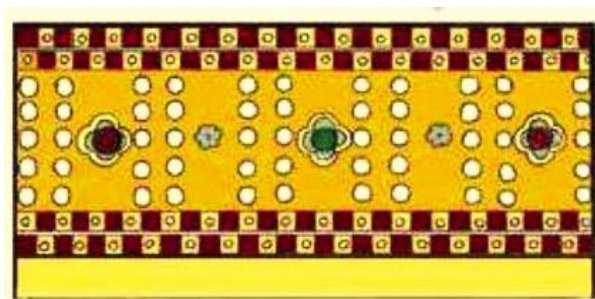
On the obverse (concave side), within a beaded circle, the Tsar is depicted standing, facing forward. Flanking the figure are three symbols – one in the lower right and two to the left – which have not been recorded on any other coins of this ruler. Their shape can be described as rosette-crosses. On known coins of Type I, these positions are typically occupied by either a six-pointed or four-pointed star, and in some variants, by the monogram Tsar „ϕ”.

The rosette-cross, a fundamental and highly significant symbol in Christian iconography, is often placed in distinguished and prominent locations, symbolizing power, authority, and sovereignty. It carries a particularly ceremonial and representative character. The author hypothesizes that this coin was likely minted in commemoration of the Tsar's return from Hungarian captivity and his restoration to the throne at the very end of 1369 or the beginning of 1370.

Приложение I: Подобни розети
Appendix I: Similar Rosettes

А. Керамични плочки от IX век от царския дворец във Велики Преслав³
A. Ceramic tiles from the 9th century from the royal palace in Veliki Preslav

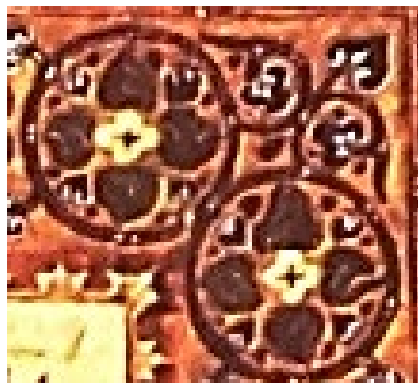

В. Златосърмен текстил, от гроб №135 в църквата „Свети четиридесет мъченици“ (по: Тотева, 2023, 254)
B. Gold-threaded textile, discovered in grave No. 135 in the Church of “St. Forty Martyrs.” (after: Тотева, 2023, 254)

С. Заставка от Лондонското четвроевангелие на цар Иван Александър (по: Божков 1988, 174)
C. Headpiece from the London Tetraevangelion of Tsar Ivan Alexander (after: Bozhkov 1988, 174)

³ Изображението е от: <https://www.bulgarkamagazine.com/преславската-художествена-рисувана/>

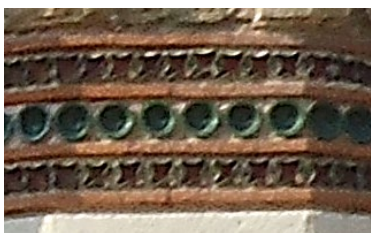
D. Заставка от Томичовия псалтир – ок. 1360 г. (по: Попов, Генчев, 1986, 75)

D. Headpiece from the Tomić Psalter – c. 1360 (after: Попов, Генчев, 1986, 75).

Е. Ангел от стенопис в „Св. Георги Победоносец“ в София (по: Станчева 2009, 123)

E. Angel from a mural painting in the Church of „St. George the Victorious“, Sofia (after: Станчева 2009, 123)

Ф. Украса върху църквата „Христос Пантократор в град Несебър

F. Ornamentation of the Church of „Christ Pantocrator“ in Nesebar.